

STUDENTENTS

IZNĀK 2 REIZES
MĒNESI

AKADEMISKĀS DZĪVES LAIKRAKSTS

NUMURS MAKSĀ
10 SANT.

K. Branta un K. Upeslejas nodibināts 1922. gadā.

Redakcija un kantoris
Rīgā, Oļdes lauk. 4, dz. 4. Tālr. 24065. Runas stundas: svētdienās no
11—12, pirmdienās no 18—19.

Pasta adrese: Rīgā, Pasta kaste Nr. 70. P. n. tek. rēķ. 424. Gada abonem.: Ls 2.—
Sludinājumu maksa: priekšpusē 90 sant., sludin. daļā 20 sant., pa-
petitrindīgu + 50 sant. sludinājumu nodoklis.

№ 228.

39/57

Svētdien, 1935. g. 1. decembrī

XIV. ak. g.

Prof. Vasilijs Sinaiskis. Mūsu dzīves organizētāji pirmsākumi jeb gara prioritāte.*

Ideālais pasaules uzskats ar savu gara prioritāti raksturo sevi ar to, ka atzīst immateriālos dzīves pirmsākumus. Šo uzskatu mēģināsim izteikt piemērā: Jūs sēžat vakarā gaiši apgaismotā istabā un vērojat, kā pa grīdu rāpo zirneklis. Jo vairāk viņš iekļūst elektriskās gaismas lokā un tuvojas jūsu kājai, jo viņa kustības paliek arvien gausākas. Nevilus tas apstājas, saslienās uz garajām kājām un rāpo atpakaļ kārtā, tumšā un tālāk no jūsu kājas. It kā jūzdam draudošās briesmas, viņš steidzas attālināties no tām. Rodas jautājums, kas pamudinājis zirnekli slēpties? 1) vai tā bija viņa ķermeniskā konstitūcija, 2) vai apziņa, kas mīt viņa jūtīgā ķermenī?

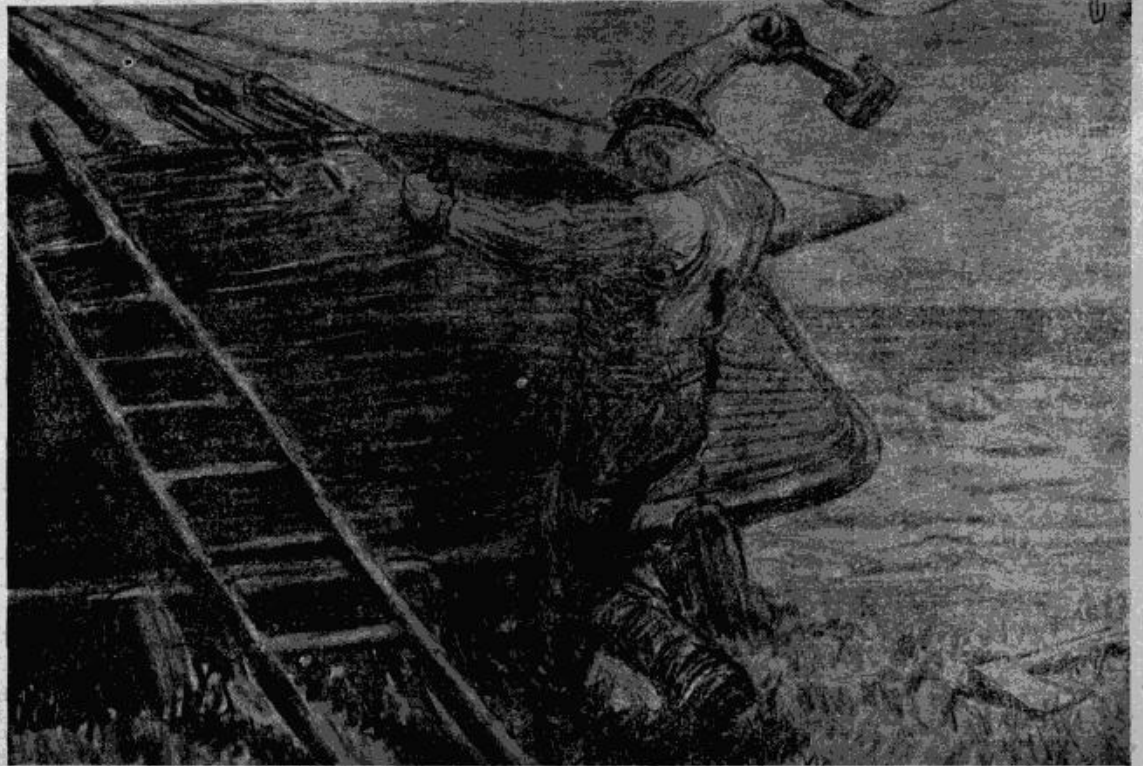
Materiālais pasaules uzskats apstiprinās pirmo jautājumu, ideālais — otro. Ideālais pasaules uzskats apliecina to, ka apziņa ir fiziskās organizācijas pirmsākums, bet ne to, ka ķermenis varētu būt pamata sākums garam. Jā nu tas tā ir, tad acimredzot apziņa arī tad eksistē, kad nav vēl tapusi fiziskā organizācija (gara prioritāte) un paliek arī pēc tās, kad ķermenis sabrucis un saīrsis. Jo apziņa spēj eksistēt arī bez tās.

Fichte (savā darbā «Psychologie») atzīst, ka dvēsele ir ķermeņa organizētājs pirmsākums un ka viņa eksistē pirms tā tapšanas un arī pēc tās saīršanas. Uzskatot ķermeni par dvēseles produktu, Fichte to šķīro ārējā un iekšējā konstitūcijā. Ārējā konstitūcija regulē vielu maiņu jeb, citiem vārdiem sakot, tos procesus, kas strāvo caur mūsu ķermeni. Iekšējā konstitūcija ir nemainīgs faktors, kas veido un uztur ķermeņa struktūru, jeb, kā es to saprotu, tā uzskatāma par organizāciju līdzīgu mašīnai, kas pārstrādā materiālus. Savā ārējā un iekšējā konstitūcijā ķermenis ir dvēseles organizēts produkts. Mēs redzēsim, kā dažādās filozofiskās sistēmās ideālais pasaules uzskats atrod sev dažādu terminoloģiju. Mūsu terminoloģijā sauksim to par apziņu, kas ir katra evolūcionisma organizētāja.

Leibnīcs turpretim to sauc par monādi. Šim uzskatam netieši pievienojas Fichte ar to atšķirību, ka viņš atzīst reālitašu savstarpējo iedarbi (Realwesen). Hegels atkal māca par vienīgu un absolūtu pasaules ideju, kas pati attīstās un emānē. Atzīstot reālitašu daudzējādību, Fichte līdz ar to atzīst pasaules kārtotāju principu (Ordo ordonans), kas ir arī Dievs. Mēs redzam, ka kaut gan filozofiskās mācības dažādības, pamatideja ideālismam ir viena: ne ķermenis (miesa) rada garu, bet gars rada ķermeni.

Bet ar to rodas jautājums: kāpēc apziņa cenšas radīt ķermenisko organizāciju, pārejot no apslēptā uz atklāto (fainomenālo) stāvokli? Zināmā mērā šeit iespējama atbilde pozitīvisma garā, ka ķermeniska jeb gara ārējā izteiksme (tā fainomenālā dzīve) raksturo apziņu un ir tai immanenta. Tā ir apziņas raksturīgā īpašība un nepieciešamība — izteikt sevi kā organizētāju principu. Tomēr šāda atbilde ar īsto ideālismu ir pretrunā, jo šādā stāvoklī, kad

* Iepriekšējā rakstā: «No ideālisma uz pozitīvismu un atpakaļ» es izteicu pamatdomu, ka tagadējā cilvēce no jauna iet ideālisma virzienā. Tāpēc jānoskaidro ideālisma jēdziens konkrēti, kas nebija iespējams minētā rakstā (skat. «Studentu» 1935. g. 224. num.).

T. Oders.

Laivinieks.

gars spiests sevi izteikt tikai ar materiālas palīdzību, tas nonāk padotības un kalpības stāvoklī un zaudē savu tikumisko jēgu un vērtību. Šādā stāvoklī gars it kā zaudē savas patstāvīgās evolūcijas gaitas. Uz šo apstākli norāda arī Fichte. Pēc viņa mācības grēka (jamā) jēdziens izriet no brīvās gribas jēdziena kā gara būtības — jeb — mūsu terminoloģijā — apziņas organizētājs pirmsākuma viņas attīstībā.

Grēks (tas ir brīvā gara radīts) uzskata katru likumību par uzspiestu, konvencionālu normu. Jo likumība ir tikai gara attīstības pamata līnija un atsevišķi novirzieni no tās rada mūsos grēka jēdzienu. Tomēr arī savos novirzienos gars nav saistīts ar šo pamata līniju un ir brīvs savā grēkā. Bet par cik šie novirzieni paliek nenormāli, par tik liela izaug ideja par sodu, kas izteic sevi gara neapmierinātībā un ķermeņa sliktās sajūtas (slimbās). Daži domā, ka ar zināmu veiksmi, var izvairīties no soda. Tomēr tāds uzskats ir maldīgs, jo sodu cilvēks nes pats sevi, savā garā un miesā. No soda varētu izvairīties tad, kad tas nāktu no ārpusē pār cilvēku. Nav no svara, ja cilvēks sodu nejut tūlī pie sevis. Agri vai vēlū tas nāks pār viņu. Tā arī pozitīvais nes sevi savu sodu. Uzsverdami pozitīvo un materiālo pasaules uzskatu, tie zaudē savai dzīvei augstāko jēgu un sāk kalpot instinktiem. Bet katra pārmērība, kas neizbēgama dzīvojot instinktu dzīvi, rada ciešanas, rūni ķermenī un sagādā mokas dvēselei par bezjēgas dzīvi.

Man šķiet, ka gara tendencei iemiesoties kā apziņai ķermeniskā organizācijā ir noteikts jaunradīšanas mērķis, kas realizējas ārējo parādību (fainomenālajā) pasaulē. Nonākot aiz šīs pasaules robežām, apziņa atrodas ārpus laika un telpas. Tā nonāk pārtaicīgā vērotājas stāvoklī, kur tā saskaņojas ar mūžību. Tai neeksistē vairs telpa; te un tur. Tomēr mēs zinām, ka telpa un laiks ir nepieciešamie elementi jaunradīšanai, tas ir — katrai pārmaiņai lietu stāvoklī un katrai individuālai attīstībai. Tāpēc apziņa cenšas iemiesoties, lai dzīvotu jaunradītājas (dinamisku) dzīvi, bet ne lai atrastos vērotājas miera stāvoklī (statiskā).

Ja savu dzīvi uzskatām par mūsu apziņas iemiesojumu, tad teiktajam

liela praktiska nozīme. Ar to kļūst skaidra dzīves jēga: vajaga dzīvot jaunradītāja (dinamisku) dzīvi. Bet radīt saskaņā ar mūsu gribu nozīmē izdarīt pārmaiņas kāda mērķa labad. Bet kur gan lai šīs pārmaiņas izdarām, ja ne telpā, kas ir reāla dotība?

Telpu mēs domājam kā kaut ko noteiktu, jo katrai telpai ir savas robežas un gals. Telpa kā bezgalīgi lielā jēdziens nemaz neiekļaujas ķermeniskajā pasaulē. Tur, kur eksistē nobeigta un sevi noslēgta telpa, tur arī rodas jaunradīšanas iespējas tādā nozīmē, ka izvēlamies vienas, sevi noslēgtas telpas vietā citu. Tā piemēram: skulptors (mākslinieks) savā darba procesā pārveido (pārmaina) telpu, audzinātājs, pārveidojot audzināmo, izmaina telpā tā garīgās un laicīgās intereses, politiskās pārkārtot telpu sabiedriskās domas gaitām, likumdevējs nosaka telpisko robežu mūsu tiesiskajai darbībai materiālajā pasaulē, students, kas savas zināšanas iegūst no lekcijām un grāmatām, paplašina savu zināšanu telpu.

Šī jaunradošā telpas pārvēršana, t. i. tās iekšējo un ārējo robežu pārkarāšana norit laika robežās. Katrā pārmaiņā varam saskatīt divus momentus: pirmo, kas bijis pirms pārmaiņas, un otro, kas nācis pēc tās. Šie divi momenti izteic pagātni un tagadni. Bet sakarā ar to rodas jēdziens par nākotni kā telpas varbūtē-

jo pārmaiņu. Ar nākotnes jēdzienu cilvēkā saistās dažādas sajūtas kā ticība, cerība, bailes u. c. Tā pamazām kļūst saprotams jēdziens par laiku.

Apziņai (garam), kas atbrīvojusies no ķermeņa, nav vairs telpas kā elementa jaunradīšanas darbam. Nav arī laika. Laikam tad nav vairs gala. Katru atsevišķu laika mirkli varam uzskatīt par sākumu. Jo katrs mirklis savā pārmaiņā, būtiski ņemot, ir pirmsākotnīgs. Mūsu psiholoģiskā domāšana ir nepareiza, ja ļaujam, ka laikam, kam ir sākums, ir arī savs gals. Turpretim telpai kā radīšanas objektam katreiz ir savs gals (robežas).

Acimredzot senās kultūras tautas šo patiesību jau agrāk izpratušas. Tā piemēram: ķīniešu zinātnē mēs atrodam laiktelpu kā vienotu jēdzienu, kas izteic sākumu (laiku) un galu (telpu).

Minētais mūs noved pie pamata domas, ka jaunradīšana ir mūsu dzīves mērķis. Šā lielā mērķa labad mūsu apziņa tiekusi iemiesoties ķermenī (telpā). Radītāja darbs lai ir ikkatra cilvēka svētākais tikums. Ikkatrs cilvēks ir spējīgs atrast sev šādu radītāja darba lauku, ja vien viņš to vēlas, jo radītāja darba nozāres ir tik daudzas un dažādas, ka nevar neviens sūdzēties par izvēles trūkumu.

Doc. M. Žonvals studentu atmiņā.

Tik bieži pēdējā laikā pār mūsu universitātes durvīm ir plīvojuši sēru karogi. Tik maz tomēr tie ir izteikuši lielajam studentu vairumam. Parastās domas — ir atkal miris kāds no tiem, kas meklējuši savas dzīves papildījumu zinātnē. Ikreiz ir tikai neliela grupa, kas izjūt karogu baigās vēdas visā dziļumā. Tikai tai ir atņemts kaut kas tuvs, atņemts arī dzīvais cilvēks, ne tikai augsts, vairāk vai mazāk ievērojams vārds. Un šoreiz šī grupa ir mazāka kā jebkad, šoreiz tie ir romāņu valodu studenti, kuŗu skaits bezgala nenozīmīgs visu studentu kopumā. Bet tieši tādēļ viņu vadītāji — profesori ir neatdalāmi šīs saimes locekļi. Un tādēļ laikam jau reti kad, uzzīnot kāda profesora nāvi, ir izjustas tik dziļas sāpes. Un brīžiem gandrīz pārāk

neticāmi šķiet, ka nav vairs tā, ar kuŗu kopā ir pavadīts daudz gaŗu darba stundu. Un kaut arī tik bieži nevarējam pārvarēt vecfranču formas un tulkojumus, tomēr docenta Žonvala dzirkstošais humors palīdzēja pārspēt grūtības un izgaissināja pārmetumu rūgtumu. Vecfranču romānu atjautība un Rolāna dziesmas svinīgums šais stundās atdzīvojas. Un senais, cēlais franču dzejas daiļums savijās ar moderno izsmalcinātību.

Darba prieku vēl pavairoja apziņa, ka mūsu interesei par franču kultūru stāvēja pretim mūsu skolotāja interese par mums, ne tikai kā par viņa studentiem, bet kā par tās tautas locekļiem, kuŗas vidū viņš dzīvoja, kuŗas valodā un garā viņš centās iejusties it dziļi. O. S.

L. ū. rektora prof. Dr. chem. J. Auškāpa runa Brāļu kapos 17. nov.

«Akmens tēli un sienas sargā latviešu zemes vissvētāko vietu.» — «Bet reiz gadā to ieslēdz dzīvā gredzenā tūkstoši jaunības kvēlē pukstošu siržu. Tā — tautas nākotnes parāde tās slavas tītai pagātnei, uz kuru universitātes saime nekad nav aizmirsusi un nekad neaizmirsīs nākt šai dienā. Tos, kas devuši solījumu kalpot zinātnēi, meklē patiesību, vērt valā dabas un dzīves noslēpumu aizkaru, meklē ceļus, kā atvieglot cilvēces nastas un ciešanas, kā skaistu darīt savu zemi un varenu savu tautu, tos velk pie sevis šī vieta, kas simbolizē lielāko mistēriju: šķietamo nāvi un iznīcību, bet īstenībā dzimšanu, celšanu un pastāvēšanu.

Jaunatni sajūsmīna spēks; un varens bija spēks, kas sarāva latviešu važas. Jaunatni valdzina varonība, un

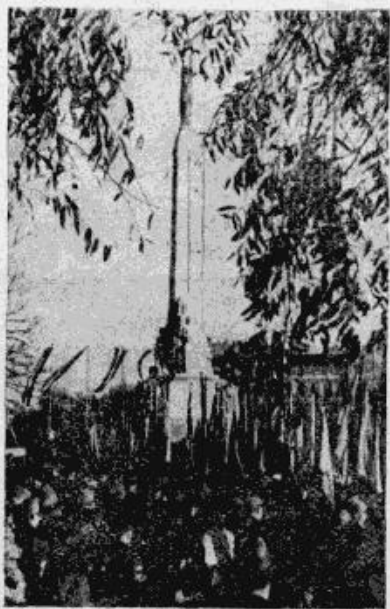
nāv lielāka varoņdarba, kā uzvara par tēvijas apspiedējiem.

Jaunatni pievelk uguns un liesma, un degdami dega kritušie varoņi mīlestībā uz savu zemi un tautu. Jaunatne alkst skaudrības, un kas atrastu cēlāku vietu par to, kur lietas asinis par savas tautas nākotni. Jaunatni apbur skaistums, un kas nosauks ko skaistāku par savas dzīvības upuri uz tēvuzemes altāra. Jaunatne tiecas pēc pilnības, un nav lielākas pilnības, kā visu sevi atdot sprauštajam mērķim. Jaunatne meklē nemirstīgo un mūžīgo, un nemirstību guva Latvijas karotāji, mūžību dodami savai tautai. Jaunatne grib kalpot radītāja garam, un par savas valsts radīšanas sākumu stāsta mums šī vieta. Bet no radīšanas sākuma izaug radīšanas apskaidrotā svētlaimē.

Kas nav cietis smeldzošas sāpes cīņā pēc patiesības, kam krūtīs nedeg cilvēces neatrisinātās miklas, kas savos meklējumos un šaubās nav nokāpis līdz izmisumam, tam necelties augšup un neredzēt mūžīgās patiesības mirdzošo seju.

Tie, kas šajā svētnīcā mieru atradusi, prata klausīt un likt klusēt savām personīgām iegribām un vajībām, kad uz tiem runāja zemes un tautas likteņa balss. Klausīdami viņi tapa par vēstures pavēlniekiem.

Ne pretstati, bet brīnišķīga harmonija ir tāpēc šīs balto krustu rindas un ziedošās jaunatnes vainags ap tām. Tā — nemīgtās paaudžu un tautas likteņu pārvērtību simbols: sāpju un ciešanu maiņas uz gavilēm un svētlaimi, nepilnīgā maiņas uz vienmēr pilnīgāko, kas ir dzimšanas un nāves nojaušamā jēga. Kad akadēmiskā jaunatne, tautas nākotnes cerība, noliec galvu mūžības skauto varoņu, savas laimes izkarotāju dusas vietā, tad manām šeit lidojam pašu nācijas nemirstīgo garu. Tautas vienībai plašumā, ko deva varoņi atbrīvodami latviešu zemi, un

P. Slavinska uzņēmums.

tautas vienībai dziļumā, ko latviešiem atdeva varoņgara mantinieki un tālāknesēji, nāk klāt visas nācijas

sakušana laikā. Tā ir tagadnes savienošana ar visu, kas bijis priekš mums un ar to, kas būs pēc mums.

Nācijas gars pacelas pāri laikam un visam, kas mainās un zūd.

Mēs nākam šurp ar skumjām, bet ticības un dzīves prieka pilni, jo jūs tā gribējāt, lai mēs gavilēdami lielu ceļam Latviju. Asaras, kas rudens dienā krīt uz jūsu kapu kopniām, ir rīta rasa jūsu tautas ziedoni. Un no jūsu kapu kopniām Latvijas sirdi pacelas pret debesīm trīs mirdzošas zvaigznes, un akmeni cirstie tēli turpmāk stāstīs paaudžu paaudzēm, kā jūs latviešus no dzelmes tumsas cēlāt saules spožumā. Paies gadusimteči, paies gadu tūkstoši un drupinās putekļos akmens tēlus. **Bet jūsu darbs, kas stīprāks par laiku, nezudīs, bet augdams augs, un nebālēs tautas sirdi par jums rakstītais stāsts.**

Uz jūsu izcīnītās zemes zaļos dzīvību un spīdēs saule. Iemiesotie saules stari ir šie ziedi un dzīvības zīme šie zaļumi, ko mēs jums pateicībā nesam.»

Dzīves apliecinātāji.

Zentas Mauriņas literatūras studijas 2. pēdējās lekcijas tika veltītas frančiem un somiem.

Smalkajam franču esejistam Sūaresam pati dzīve un dzīvība šķiet visaugstākās vērtības, viņš mīl to «kā mīlāko, ko ved uz ešafotu». Viņa pasaule ir illūzorisks skaistums, kas zemi vieno ar neesošām debesīm. Sūrens apvieno sevi ziemeļniecisko mīkrēšļu (viņa dzimtene ir Breitāna) ar spožu dienviņu sauli. Ziemeļi ir vērtīgāki no ētiskā viedokļa, dievidi no dzīves un dzīvības viedokļa. Viņš apvieno antīkās pasaules cilvēka dzīvo juteklību arējās pasaules tveršanā un kristiānisma radīto iekšīgumu pasauli. Sūares nevar dzīvot bez pielūgšanas, bez cilvēka dievināšanas.

Vistuvākā Sūaresam ir spēku kultūra. Vairākas reizes viņš iztirzājis Don-Huanu, rakstījis par Unamuno un Spāniju, apzīmējot to par lepnuma un diženuma zemi. Bet itāļu kultūras attiecības nav visai tuvas. Itāļus Sūares tur par proletāriātu, kam arvien vēl vajaga tikai maizi un spēles; tā esot zeme, kas gribot diktatoru un tirannu, zeme kas rada Neronus un Jūlijus. Attiecības pret Vāciju ir negatīvas. Ja Francija pazīst civilizāciju, tad Vācijai ir tikai kultura. (Jaaizrada, ka Sūares šos apzīmējumus lietā tādā izpratnē kā tos lietā romānu zemēs Francijā, Itālijā un Spānijā, kur «kultūra» ir tikai pirmā pakāpe, kas attiecas uz tehniku, bet civilizācija ir augstākā pakāpe, kas aptver garīgo sfairu. Germāņu un slāvu terminoloģija ir otrāda.) Sūares negatīvā attieksme pret vāciem nerāucē viņa dziļo cieņu pret Gēti. Tikai cilvēks, kas garīgi truls, dzeja kurls un nezina, ko nozīmē vārds «cilvēks», varot disputēt par Gētes lielumu. No krieviem Sūares vistuvāk ir Tolstojam un Dostojevskim, bet arī viņš vērsās pret tagadnes komunistisko Krieviju. Tagadnes Krievijai nav individuālītes spēka, tie ir «plēbēji un insekti», kas pazīst vienīgi uniformu un nivelešanu.

Sūares istā dzimtene ir mūzika. Visa viņa domāšana ir mūzikā. Ja Unamuno lasīt ir grūti, bet atreiferēt interesanti, tad Sūaresu lasīt ir pavisam viegli, bet atreiferēt grūti, jo burvība slēpjas vārdu ritmos. Mūzika dara neatkarīgu no jutekliskās pa-

saules un dod brīvību jūtām. Nemūzikālie domātāji ir — vai nu stingri un ledaini kā Paskals, vai kokaini kā Kants, vai arī viņos ir kaut kas neatpestīts kā Unamuno. Sūaresa mīlākais komponists mūža sākumā bija Bēthovens, bet vēlāk viņš atrod, ka Bēthovenam ir «pārāk daudz kliedzienu» un pievēršas Bacham kā mūziķu mūziķim.

Vairāk par visu Sūaresu interesē cilvēka dvēsele. Viņa esesja ir iecītā virtuozas un nav mikstēlīgais un izplūdušais kā ekspresionistiem. Autors pats ir kaislīgs un enerģisks ar spilgtu gribu pēc kārtības un vienotības. Reizē viņš ir spēcīgs un maigs ar sevišķu spēju izjust dzīvo skaistumu.

Sūaresa stils ir ironijas pilns un paradokss («Paradokss» ir jauna patiesība, «aizspriedums» — novecojusies patiesība.) Sūares tīšām raksta bez sistēmas, viņa domas par dažādiem jautājumiem ir izkaisītas visos viņa darbos, un viņa darbu lapaspuses var lasīt pilnīgi bez sakarības ar citām.

Sūaresam māksla ir askēze, tikai askēzē rodas lieli darbi. Dzejnieks ir tas, kas visu redz un uztver bez iekāres. Jo vairāk kāds ir mākslinieks, jo mazāk viņš īpašnieks.

Raksturīgs ir Sūaresa gara smalkums un iekšīgā disciplīna, aristokrātiska savaldības spēja. Viņš ir nežēlīgs pret sevi, saudzīgs pret citiem. Viņš domā, ka cilvēks jau tad sevi ir pazemojis, ja viņš nepaceļ savu apkārtni.

Sūares mīl komplicēto un reto. Tikums viņam ir vērtīgāks par netikumu, jo pirmās retāk sastopams. Tikumā var ielikt sevi, tāpēc to vajaga piepildīt, netikums pieder masai. Ists cilvēks apvalda instinktus, ir kungs par sevi; kas to nespēj, ir tikai «insekts». Ētiku Sūares prasa individuāli zēt, prasa atvērt sevi, prasa patstāvīgu un drosmīgu dzīvi. Viss ir labs, kas padara dzīvi skaistāku. Katra diena ir jāsajam, katrai dienai ir jāpieķeras kā mīlākai, jo tā ir vienīgā dotā.

Cilvēka vērtība atkarīga no tā, cik intensīvi cilvēks sevi piepilda zināmā dzīves posmā. Sūaresam mīļš ir tikai tas, kas stāvējis pie bezdibena; no sāpju dzelmēm visgaišāk atskan dziesma dzīvei. Ja nav par

ko kvēlot, nav arī ko dzīvot. Dzīves kāpinājums ir sevis pārrādīšana.

Sūares grib, lai cilvēks sāpes disciplinētu, citādi sāpēm nav ne jēgas, ne attaisnojuma. Ir cilvēka cienīgi ar paša gribas spēku no sāpēm izkalt marmora kāpes uz skaistuma pasauli. Kaislības nav jāiznīcina, bet nevajaga ļaut tām sevi sadūļot, vajaga tām likt sevi šķīstīt.

Sūaresa domas par sievieti nav visai pozitīvas. Tā ir būte bez gara, kas ir mirusi jau pēc 20 jaunības mēnešiem, tā ir pasaulē «parazīts». Tikko tā paliek viena, tā jūtas «pievilta un pamesta». Cepurēs, izteicienos un dvēselēs visas dievietes ir vienādas. Ista sieviete ir vienīgi Parīzē, citur visur ir tikai mātes. Bet — pietiek iemīļot vienu sievieti, lai piedotu visām.

Sūares ir noteikti virišķīgi akcentēts. Dzīve ir dota, lai atbrīvotos no miega, lai dzīvotu kā uzvarētājs, aukstumā un bez omulības. Katram ir pienākums darīt dzīvi skaistu.

Cilvēks domā — lai būtu, un cilvēks ir — lai mainītos.

No somu zemes dižgariem lielajā pasaulē pirmais izgājis Kalevala sakopotājs Lenrots. Viņam seko Aleksis Kivi (1834.—1872.), kuŗa smagā un drūmā dzīve liekas ilgusi tikai no rudens līdz ziemai. Viņa slavenākais darbs ir romāns «Septiņi brāļi». Tā ir raupja, virišķīga, humora bagāta grāmata, kuŗā nav nekā no Kivi paša dzīves posta. Kivi stāsta par septiņiem brāļiem, kas, apmetušies tuksnīgā mežā, ved dēķu un cīņu pilnu dzīvi, kamēr galā tomēr atgriežas pie saviem tūmiem. Riebīgās un brutālās ainas Kivi prot aprakstīt neriebīgi — jo visur cauri jūtam smagu, bet labsirdīgu un mīlošu radītāja roku. Autors atzīst, ka par cilvēku gan var stāstīt jokus, bet par cilvēku pašu nevar jokot.

Jaunākais somu dižgars ir Sillanpā (* 1888.). Sillanpā varoņi augs kā koki, ko autors vienīgi skata un ietver vārdos. Viņš negrib ne labot, ne audzināt, tikai skatīt. Viņš prot ieskatīties citu sirdīs, viņš zina noslēpumainās saites cilvēku starpā un starp cilvēkiem un dabu. Viņa balss ir spēcīga, bet bez patosa un bravūras, tā apvieno spēku un biklu maigumu.

Grāmata «Agri mirusē» parāda dzīvi kā viziju, skumju pilnu simbolu, skatoties no nāves perspektīves. Kalpone Silviņa mirst ar diloni 22 gadu vecumā. Tas ir pazemotās liktenis, bet bez proletāriāta lozungiem. Grāmata galvenais tēls ir klusums, jo kas klusēdams aiziet, tas aiziet kā uzvarētājs.

«Vīra ceļš» ir ieturēts spēcīgākos toņos. Autors atzīst, ka dzīve ir smaga kā klints un sāļa kā jūras ūdens, bet ir jādzīvo un ir jāietur. Ir jācinās, lai kautko veiktu. Ceļu rāda iekšējā balss, ko nav sadragājusi loģika. Cilvēkus Sillanpā skata (pretēji Unamuno) ļoti konkrēti. Raksturīgs ir viņa meža klusums, sveķu smarža, vēsi ūdeņi, sniega mēmums, kas saskan ar cilvēku.

Sillanpā pasaules uzskatu raksturo citāts no Kalevalas: «Labāk savā zemē ūdeņi no kurpes dzert, nekā svešā zemē medu nes tev zelta bļodā.»

O. T. Naujoji Romuva Nr. 46, red. Juozas Keliņotis. Numurs veltīts Latvijas valsts svētkiem. Saturā latviešu jaunākās rakstniecības pārskats, kur pieminēti Edy, Virzas un Aleksandra Grīna panākumi rakstniecībā. Zīmīgi novērtēti Skalbe, Akurāters, Plūdons, J. Jaunsudrabiņš, P. Rozītis u. c. Raksts par mūsu ballete noskaidro mūsu balleta attīstību un panākumus Budapeštā, Briselē un Kopenhāgenā. Par latvju grafiķi S. Vidbergu sniegts plašs aperčējums. Ievietotas vairākas reprodukcijas. Izdevumu grezno Rīgas un jūrmalas skati. Arī agrāk žurnāls, kam ir līdzstrādnieki visos tuvākajos un Vakareuropas kultūras centros, sniedzis rakstus par Latviju. Tā nesē par Latvijas Kultūras fonda darbību bija rakstījis A. Raulinaitis. Žurnāls ir saturā, ir āriene pārspēj mūsējos.

Prof. K. Kundziņš.

Par garīdznieka (mācītāja) ētiku.

Par ētiskām prasībām, kas uzstādāmas garīdzniekiem (mācītājiem), parasti dzirdami ļoti katēgoriski spriedumi. Nereti tie, pašiem runātājiem nemanot, kļūst arī pretrunu pilni. Varam diezgan droši apgalvot, ka neviena cita aroda pārstāvja (izņemot, varbūt, vēl vienīgi ārsta) izturēšanās, rīcība un dzīve netiek tik bieži apspriesta un kritizēta, kā taisni baznīcas pārstāvja, mācītāja. Iemeslu tam ir vairāk, un tie nav grūti saskatāmi. Pats galvenais iemesls gan meklējams tai apstākli, ka garīdznieka, resp. reliģiska darbinieka «profesionālos» uzdevumos, izcili vietu ieņem reliģiski ētiska pilnības ideāla sludināšana, sava laika tikumības svēršana, cīņa pret tautas morālisko pagrīšanu u. t. t. Bet jo biežāk un neatlaidīgāk kādai personai jānāk klajā ar savām tikumiskām prasībām, jo neatvairāmāk viņai jāsadurās ar sabiedrības pretpasībām: «Labi, tādē ir tavi uzskati un vērtējumi, tavi vārdi. Bet rādi mums savus darbus, savu dzīvi». Kādā aptaujā, kas izdarīta kādā vidusskolas abiturientu klasē un kuŗā starp citu figurēja jautājumi: ko jūs domājat par reliģiskām tradīcijām, baznīcu, garīdzniekiem, gandrīz visās atbildēs bija lasāma apm. šāda prasība: garīdznieka darbiem, viņa dzīvei, jāatrodas saskaņā ar viņa sludināto mācību.

No otras puses, raugoties dzīves neviltoā īstenībā, mums bieži nākas konstatēt, ka garīdznieks ir tāds pat cilvēks, kā visi citi, tūkstots pavedie-

niem saistīts ar laikmetu un tā ne visai augsto tikumisko līmeni.

Un tā rodas jautājums, kas reizē uzskatāms par garīdznieka aroda ētikas pamatjautājumu: vai ir pietiekošs pamats garīdzniekam (mācītājam) tikumiskās nevaļojamības un pašizliedzības ziņā uzstādīt augstākas, stingrākas prasības, nekā jebkuŗam citam aktīvam sabiedrības loceklim vai darbiniekam? Vai nav jāapmierinās ar veco vārdu: homo sum nil humani a me alicium puto? (Esmu cilvēks, neko cilvēcīgu neuzskatu par tādu, kas man būtu svešs.)

Diskutējot šo jautājumu, tūdal izvirzās divi radikāli pretēji viedokļi: vienā pusē stāv tie, kas atzīst, ka būtu nepamatoti prasīt no garīdznieka kādu īpašu «augstāku» morāli vai «svētumu». Otrā pusē, turpretim, nostājas visi tie, kas tādu garīdznieka specifisku ētosu uzskata par absolūti nepieciešamu.

Lai šai pamatjautājumā gūtu vajadzīgo skaidrību, vispirms jāvienojas par to, ko uzskatīt par garīdznieka, resp. reliģiska darbinieka aroda, ja par tādu var runāt, centrālo ideju, kuŗas gaismā tad būtu jāvērtē garīdznieka piemērotība savam uzdevumam un visas viņa īpašības un darbība.

Kristīgās baznīcas sākumos, mūsu ēras II, III g-simtā, garīdznieku kārtām atdaloties no t. s. «lajiem», viscaur sastopami uzskati par to, ka ga-

riņdzniekiem jābūt sevišķi nevainojamiem tikumības ziņā. Nereti prasības tiek kāpinātas tik tālu, ka dažas aprindas par garīdzniekiem vēlējas redzēt piem. vienīgi tādus, kas savu pārliecību bija apliecinājuši ar ciešanām, vai arī tādus, kas spēja atteikties no dzīves ērtībām, greznuma, bagātības, pat visas personīgās dzīves.

Katoļu baznīca savā turpmākajā attīstībā jautājumu izšķīra realīstiskā garā: atstājot «augstākās morāles» pldīšanu mūkiem un citiem askētiem, viņa no kārtējā garīdznieka šo «izņēmuma morāli» visā pilnībā vaīrs neprasiņa. Garīdznieka uzdevums bija būt par priestēri, t. i. baznīcas kulta funkcionāru, kas savas amata tiesības un autoritāti iegūst ar ordīnāciju, nevis ar kādām specifiskām ētiskām īpašībām, kas var būt svārstīgas.

Reformācijas pamatā bija doma par visu ticīgo vispārējo pretestību (Viklefs, Huss, Lutērs). Dievlūgšanas, dieva vārdu sludināšanas un citas kultkalpošanas funkcijas īstenībā pieder visiem ticīgajiem. Vienīgi sekmīgākas šī uzdevuma veikšanas labā ievēdams darba dālišanas princips un dievkalpojumu vadība, kā arī reliģisko mācību izskaidrošana uzticama sevišķām, šim nolīkam sagatavotām personām — mācītājiem. Tikumiskām prasībām, kas uzstādāmas šim personām, jābūt stingrām (to sevišķi uzsvēra kalvinisti, puritāņi), tomēr principā tādām pašām, kā tām, kuŗām pakļauti visi pārējie ticīgie.

Jaunākos laikos, sakarā ar sociālās dzīves tālāko izveidošanos, vērojama jauna garīdznieku

Jānis Ātrens.

Cūriches tehniskā augstskola.

Šveices centrālā valdība 1854. gadā nodibināja Cūrichē politehnisko skolu, kaut gan no paša sākta gala tai piemīt augstākās mācības iestādes raksturs. Šī augstskola ir vienīgā, ko uztur Šveices valdība; visas pārējās augstskolas un universitātes ir iekārtotas ar atsevišķo kantonu gādību, un pēdējie arī tās uztur.

Mūsu dienās tehniskajā augstskolā ir šādas nodaļas:

1. arhitektūras, inženierzinātņu, mašīninženierzinātņu un elektrotehniskās;
2. ķīmijas un farmācijas;
3. mežkopības, lauksaimniecības, kultūrinženierzinātņu;
4. matemātikas, fizikas, dabaszinātņu;
5. militārzinību;
6. vispārējā nodaļa, kas pastāv no sekcijām, filozofiskās, politiskās, matemātiskās, tehniskās un militārās.

Sevišķi liela vērtība piegriezta pēdējās nodaļas pirmajai sekcijai, kurā katram augstskolas audzēknim katru semestri jāizvēlas viens priekšmets; tādā veidā mēģināts kaut cik novērst tehniskās izglītības vienpusību.

Augstskolu nolūks ir teorētiski sagatavot speciālistus visām tehniskām nozarēm un piedevām, cik nu tas iespējams, arī ievadīt praktiskās dzīves laukā. Pēdējā ziņā ir darīts ļoti daudz, iekārtojot priekšlasījumus un praktiskos darbus ar nolūku taustāmi parādīt teorētisko zināšanu piemērošanu praktiskās dzīves vajadzībām. Audzēkņu izglītībā panāk tik daudz, ka katrs augstskolas absolvents pēc īsa piemērošanās starplaika praksē ir spējīgs uzņemties patstāvīgu un atbildības pilnu darbu. Augstskolas gala mērķis ir dzimtenes uzņēmumiem sagatavot vajadzīgos un ēaklos speciālistus un vadītājus. Kā tas augstskolai patiešām arī izdevies, to pierāda apstākļi, ka Šveice, kaut dabas bagātību nabaga zeme, tomēr ir tipiska industrijas zeme! Un visos virzienos, gan pie ierījamām inženierbūvēm, dzelzceļiem, spēku stacijām, tāpat, pie mašīnu, elektrotehniskā, ķīmiskā rūpniecībā, pie lauksaimniecības, mežkopības pareizas nostādīšanas ir pielikts tehniskās augstskolas absolventu roku darbs. Tāpēc arī saprotams, kāpēc augstskola ar laiku vairāk un vairāk tiek pabalstīta. To dara gan atsevišķas pašvaldības, gan Šveices industrijas uzņēmumi.

Augstskolas labā slava ir jau sen gājusi pāri savas zemes robežām, un tagad var pat teikt: tā ir viens internacionāls studiju centrs, kur satiekas jaunatne no visas pasaules, un ir biju-

ši laiki, kad ārzemnieku skaits ir pārsniedzis pašu studentu skaitu.

Studentu uzņemšana notiek katra gada oktobra mēnesī. Iestāties var, ja reflektants sasniedzis 18 gadus. Uzņemšanai vajadzīga gatavības apliecība. Pēdējā iegūstama, noliekot pārbaudījumus pēc sevišķas programmi tiek rīkoti noteiktos termiņos. Pārbaudījumu nolūks parliecināties, mas. Arzēmiem šie pārbaudījumi attiecīgais kandidāts sagatavots sekmīgai studiju gaitai un vai tas būs spējīgs studijas nobeigt. Parāk viegli uzņemšanas noteikumi tikai maldinātu un sekas būtu neapmierinātība par neražīgo studiju darbu; tomēr studentu skaita ierobežojums ar speciāliem konkursa pārbaudījumiem pielietots ļoti reti.

Katrai nodaļai savs studiju plāns, kas tomēr nav obligāts, bet savā uzdevumā paredz zināmu pakāpenību, lai varētu sistematiski piesavināties attiecīgās zinātņu disciplīnas; šīs pakāpenības ievērošana tikai sekmē ražīgu un īsu studiju laiku. Pēdējais nav visām nodaļām vienāds un beigšanas termiņš svārstās starp 6 un 8½ semestriem.

Diplomu iegūst pēc trim pārbaudījumiem — divi priekšdiploma un trešais diploma pārbaudījumi.

Blakus studentiem visās nozarēs strādā brīvklaušitāji, ka arī jābūt ar pietiekošu tehnisku izglītību. Pēdējie tomēr nevar likt diploma pārbaudījumus.

Pie tehniskās augstskolas darbojas 71 ordinārprofesori, 4 neordinārie profesori, 23 praktiskās dzīves speciālisti, 52 privātdocenti, 97 asistenti. Studentu skaits svārstās starp 1500 un 2500, brīvklaušitāju ir apm. 700. Piem. 1934.-35. m. g. bijis — 1774 audzēkņu, no tiem Šveices pašvalstnieku 1317, ārzemnieku — 457. Ir arī interesanti atzīmēt, ka starp 1774 immatriculētiem studentiem tikai 81 sieviete, t. i. 4,6% no visa studentu skaita. Lielākais ārzemnieku pieplūdums nāk no Vācijas — 69; otru vietu ieņem Holande — 67; arī mūsu zemes stūris ir reprezentēts — Latvija ar 4; Lietuva ar 3; Igaunija ar 1. Brīvklaušitāju 1934.-35. m. g. bijis — rudens semestri 1350 un vasaras semestri 727.

Mācības nauda ir 300 fr. gadā, kā šveiciešiem, tā ārzemniekiem; pie šīs maksas nāk vēl klāt atsevišķas maksas par darbiem laboratorijās, bibliotēkas apmeklēšanu, maksas slimo kasei, apdrošināšanai pret nelaimes gadījumiem.

Augstskolas gada izdevumi sasniedz 4 miljonus franku. Tās darbība norit 9 lielās celtnēs:

1. galvenā ēka ar auditorijām;

2. mašīnlaboratorijas ēka;
3. ķīmijas ēka;
4. dabas zinību institūts;
5. lauksaimniecības un mežkopības institūts;
6. fizikas ēka;
7. valsts materiālpārbaudīšanas institūts;
8. pētījumu institūts ūdensbūvēm;
9. observatorija.

Mūsu dienās katrai augstskolai jābūt ne tikai par izglītības avotu, bet tai jābūt arī par zinātniskās pētniecības iestādi, un šai ziņā katrai augstskolai jāprot pietiekoši elastīgi piemēroties savas zemes īpatnējām vajadzībām. Tāpēc arī agad Cūriches tehniskajai augstskolai ir programā savu institūtu un laboratoriju tālākā izveidošana, paplašināšana un pat kardināla pārbūve. Šim nolūkam centrālā valdība atļāvuse 12 miljonus franku, kaut gan pēdējos 20 gados kārtējam pārbūvēm jau izdots 22 miljoni.

Augstskola uzskata arī par savu uzdevumu materiāli atbilstot studijas saviem apdāvinātākiem audzēkņiem; šim nolūkam pie tehniskās augstskolas pastāv speciāli fondi, un bez tam arī valsts katru gadu atļauj īpašus līdzekļus šim nolūkam. Par šo materiālo atbalstu ir interesanti atzīmēt sekojošo:

1. Studentenheim — organizācija, kas dibināta pie augstskolas 1927. gadā. Tās pamatkapitāls salasījās no 100.000 franku lielas studentu apvienības vienreizējas iemaksas, tad ienākuši ziedojumi no industrijas lielām uzņēmumiem, no augstskolas absolventu biedrības, no jaunatnes labvēļiem, kā arī no valsts un pilsētu pašvaldībām, kopsummā 500.000 franku. Ar šo naudu uzcelts tagadējais studentu nams, kurā bez virtuves atrodas vairākas lielākas telpas studentu dažādo organizāciju vajadzībām un arī divi stāvi iznomājami atsevišķiem studentiem par ļoti mērenām cenām.

2. Slimo kase, sanātorija un apdrošināšana pret nelaimes gadījumiem. Slimo kasē katrs students maksā gadā 13,5 fr. Kase rūpējas un atlīdzina:

- a) ārstu konsultācijas un vizītes mājās pie slimā;
- b) samaksā ārsta parakstītās zāles;
- c) izgādā brīvu ārstēšanu Cūriches kantonaalajā slimnīcā;
- d) pa daļai nomaksā citu kantonu slimnīcu lēses;
- e) samaksā par rentgena uztēmiem, ja tādi bijuši nepieciešami;
- f) brīva ārstēšana tuberkulozes sanātorijā «Leysin»; citu sanātoriju lēses atmaksā līdz zināmā robežai;
- g) samaksā ārsta parakstīto ma-

E. Boše.

Ivandeī Kaijai.

Reiz bālā diena, it kā pirmā top:
Sirds atgūst tici ar jo vāriem stariem,
— Tā mīļā skata ar'ru spožuma,
— Tās bēdu nakts, kas taujāja pēc sargiem.
— Plok upē ledus, zeme viegli kūp,
Un koku zaros rasas bārktis sienas,
— Tik siltas! — Mirdzot lietus ēlas lūzt...
Un putni mējo ko, no mājas rastās.
Reiz bālā diena it kā pirmā top:
Sirds atgūst tici ar jo vāriem stariem,
— Tā mīļā skata ar'ru spožuma,
— Tās bēdu nakts, kas aizlūdzas par sargiem.

sažu, vannas u. tml.;

h) transporta izdevumu samaksa par pārvešanu uz slimnīcu.

Augstskolas sanātorija «Leysin» dibināta 1922. gadā. Tur uzņem tikai studentus un mācības spēkus; slimnieku rīcībā ir plaša bibliotēka un bez tam tur notiek priekšlasījumi pēc noteikta stundu plāna — tā gādāts, lai slimnieki varētu pēc iespējas lietderīgi izmantot laiku un lai tie nezaudētu mošu garu, kas nepieciešams slimības labvēlīgai gaitai.

Visi studenti apdrošināti pret nelaimes gadījumiem — 20.000 franku apmērā invaliditātes gadījumā un 3000 franku nāves gadījumā. Apdrošināšana aptver tādus miesas bojājumus, ko students-dabūjis augstskolas ēkā, vai augstskolas rīkotās ekskursijās.

3. Fondi dažādām stipendijām. Tādu pastāv 16 un tie pazīstami ar pītiā, kurā % izmaksā stipendijas, saniedz 1.064.000 frankus.

4. Fondi zinātnisko pētījumu pabalstīšanai. Šādu fondu ir 19 ar kopkapitālu 2.391.000 franku. Pabalstu izsniegšanai pastāv īpaši noteikumi, kas parasti pieskaņoti atsevišķo fondu dibinātāju vēlējumam.

5. Fondi augstskolas vajadzībām. Šos fondus augstskola izlieto ārkārtējām vajadzībām, ja pietrūkst budžeta kārtībā piespriestās summas. Parasti šīs summas izlieto laboratoriju, institūtu, kolekciju papildinājumiem un uzlabojumiem. Šādu fondu ir trīs un viņu kopkapitāls 3.847.000 franku.

6. Tad domāts arī par mācības spēku piederīgiem — atraitnēm un bāreņiem. Te ir īpaši ziedoti fondi, kas nodoti speciālas organizācijas pārvaldīšanā — bāriņu un atraitņu kase. Pamatkapitāls sasniedz 861.000 franku.

Minētie skaitļi lieku reizi liecina par to lielo atsaucību, kādu bauda Cūriches tehniskā augstskola Šveices sabiedrībā un cik lieli kapitāli nodoti tās īpatnējo vajadzību papildīšanai.

31. novembris ir gada diena; tad satiekas bijušie audzēkņi ar jauno paaudzi. Svinības norit sirsnīgā saskaņā, un parasti pēc lāpu gājiena pa visu pilsētu tas nobeidzas pie Fonnhalles, kur paiet visa nakts omulīgi tērējot

funkciju pārveidošanās un paplašināšanās. Reliģijai aizvien vairāk tiek sprauts uzdevums apgrot un atjaunot visu sociālo un tikumisko dzīvi. Katoļu baznīcas priesteru (kulta pildītāju) un protestantiskā mācītāja — sludinātāja ideja vairs nespēj sevī ietvert visus dzīves diktētos garīdznieka uzdevumus. Pienākums, ieaust reliģisko svētumu un gaismu pēc iespējas visā draudzes dzīvē, glabājot to no sabrukuma, it īpaši vajadzība sniegt roku vājākajiem, postā iestīgušajiem, stiprināt un aizsargāt vientuļos un atstātos, vai arī dzīves postošo spēku salauztos rada jaunu garīga amata uztvērumu. Garīdznieks kļūst par draudzes garīgo tēvu un vadītāju, par viņam uzticēto dvēseļu aizgādni un draugu.

Ir skaidrs, ka ciešā sakarā ar garīdznieka misijas centrālo ideju stāv arī garīdznieku ētikas pamatjautājuma atrisinājums. Kur garīdznieks ir pirmā kārtā vienīgi kulta funkcionārs, tur dabīgi pirmajā vietā izvirzās prasība, lai viņš ar savām dabīgām spējām būtu šim uzdevumam piemērots. Svarīgas kļūst tādas lietas, kā liturģiski cienīga un aistētiski nevainojama izturēšanās dievkalpošanas laikā, laba, mūzikāla balss, piemērots augums, liturģisko formulu un valodas prasība. Tikumiskā rakstura prasība atkāpjas it kā otrajā vietā.

Ja turpretim garīdznieks pirmā kārtā ir mācītājs-sludinātājs, tad centrā nostājas teoloģisko un tikumisko mācību pārvaldīšana, tā tad teoloģiskās izglītības jautājums no vienas un izkoptas runas dāvanas no otras puses. Mācītāji, kas no kanceles runā stomīdamies, kurā runām nav dziļāka, Sv. rakstos pamatota satura, kļūst nederīgi vai neciešami.

Bet ja nu arī sludināšanas un mācīšanas funk-

cija vairs nav vienīgā un galvenā, bet mācītājs kļūst par draudzes garīgo audzinātāju un kopēju, kura pienākumos ietelp rūpes par atsevišķiem, likteņa varā atstātiem vai smagi piemeklētiem cilvēkiem, tad centrā izvirzās arī jaunas ētiskas prasības. Ikvienam ir zināms, ka audzinātāja, vadītāja un palīga dzīvē pats galvenais, no kā iziet spēks un iespaids, nav tik daudz vārdi, kā pats cilvēks, gaišā personība, kas stāv aiz visiem vārdiem, kurā iekšējā skaidrība un sirdsizglītība izpaužas visā viņa dzīvē.

Tāpēc arī tagadnei piemērotā garīgā amata izpratne, kas tai pašā reizā sakņojas arī Kristus mācībā, neļauj skatīties vienaldzīgi uz mācītāja ētisko dzīvi, kaut tā arī būtu viņa «privātā» dzīve. Mācītāji bez sirdsgaismas, ar nelabojamām rakstura kļūdām, kā, piem., acīm redzamu cietsirdību, ar tieksmēm uz mantrasību, ar izvirtības un tikumiska sabrukuma pazīmēm pašu mājās un pašu raksturā, nav atzīstami par sava uzdevuma cienīgiem. Ar savām negatīvām rakstura īpašībām viņi nevien neapmierinās draudzes locekļu prasības pēc gaišā dzīves vadītāja, padomdevēja un palīga, bet taisni otrādi, tautas dzīvē gaismas un svētības vietā var ienest pat nepārredzamu postu, ko nevar atsvērt viņu skaistākie vārdi un ko vēlāk labot būs ļoti grūti.

Galū galā ir tikai viens pamatnosacījums, kas dod morāliskas tiesības būt par garīdznieku — tā ir ticība iegūtā sirdsgaismā un nemitīga strādāšana pie sava rakstura padziļināšanas un spodrināšanas, neatlaidīga līdz asinīm cīņa pret kaiteklēm un nezālēm, kas ik brīdī draud ieviesties paša raksturā un sirdī.

B. Dzenis.

Itālietis.

Žoržs Diāmels.

Modernā architektūra.

Visu pasauli aptver modernā, apbrīnojami vienvēdīgā architektūra un pārklāj zemes virspusi arvien vairāk un vairāk ar kubikveidīgām konstrukcijām, kuņas var nosaukt par mājām vienīgi tad, ja atsakās no visiem līdzšinējiem uzskatiem.

Sāk valdīt jauna zinātne — urbanisms, kas sevi dēvē par mākslu un kuņas mērķis ir novietot zināmās vietās pēc iespējas daudz kubu, ar nolūku radīt pilsētas.

Visvairāk no šīs jaunās zinātnes cieš nabaga, nelaimīgā daba — urbanistu un arhitektu upuris.

Katrs ceļotājs, kas tuvojas Alžīrai no jūras, ir apbrīnojams šo graciozo, rakalniem izrotāto pilsētu. Bet tad kopš kāda laika pašā pilsētas centrā pacēlas svešāda celtnes, kur esot novietotās valdības iestādes. Ir protams, iespējams, un interesētās personas to arī apgalvo, ka šī celtnes ir ļoti piemērota savam uzdevumam. Varu tomēr teikt, ka tā absolūti neiekļaujas dabā. Šī celtnes ir dabai sveša un tik maz saistīta ar apkārtni, ka liekas, zeme to atgrūdis un par pārsteigumu visiem iemetis jūrā.

Kā pretstatu šai disonansei var minēt Rabā moderno pilsētu — īstu mākslas darbu kā labas gaumes, tā prasmes ziņā. Starp puķēm un zaļumiem šie baltie kubi liekas novietoti īstā vietā. Āfrikas saule tos uzlūko ar labpatiku un apgaismo ar prieku. Un katrs vērotājs izjūt itkā zināmu pateicību.

Francijā ir daudz pakalnu un ieleju, kuņu ģeoloģiskā struktūra tūlī iespējamas atmiņā. Vietām redzamas vecas celtnes, kas it kā atstaro sava pamata izteiksmi. Šīs mājas, kas celtas no savas zemes akmeņiem, ir ieguvušas no tiem krāsu, stilu un dvēseli. Senas tradīcijas, daudzkrātīgi pārbaudītas, nosaka jūmtu veidu un slīpumu, sienu biežumu, ēkas augstumu, līniju harmoniju un visu plānu. Protams, logu ir pārāk maz un tie paši nav pietiekoši lieli. Un šīs vecās ēkas neapmierina komforta prasību, bez tam tās bieži vien ir slikti apsildāmas. Tas tomēr prasītu ļoti maz darba, lai šo māju iekārtu piemērotu modernā cilvēka gumei. Lielā starpība starp cilvēku mītnēm un pašu zemi ir tā, kas visvairāk iepriecina ceļotāju.

Bet tagad, monotonā speciālistu ģenija nopelnu dēļ pat vistālākā provincē blakus sarkanai klintij, asa

K. Ubāns.

zaļuma vidū mūs nepatikami pārsteidz mazs un maigs, balts kubs. Dažreiz šis kubs ir pelēks un dažreiz sārts.

Speciālisti, gribēdami attaisnot šo zemes virsmas pārklāšanu ar kubiem, saka, ka tas notiekot aiz tehniskiem un oikonomiskiem iemesliem: materiāla cena, ērtības etc. Mani šie argumenti tomēr nepārliecina. Mani baida šīs jaunās gara vienvēdības briesmas, šī rutīna, ko vajadzētu saukt par progresīvo rutīnu, lai atšķirtu no citām.

Es piekāpos un pielauju, ka šo

vienu kubismu pielieto ceļot stacijas un valsts iestāžu ēkas, varbūt arī skolas, ja dabas ainava no tā neiecīs, bet cilvēku mītnes nekad. Man liekas, vajaga krietni pārdomāt, pirms samierinās ar šo bēdīgo, izdomas nabago architektūru.

Ir tomēr viena celtniecības nozarē, kur jārespektē senās tradīcijas — tā ir kuņu celtniecība. Te nevar aizmirst, ka kuģim jāpeld un jāpretojas jūrai un debesīm.

Zeme vairāk piemērojas, vai arī vairāk pacieš. Zēl, ka tā neaprij celtnes, kas to apkauno.

Pašportrejs.

Varlavāna un Kondrata gleznu izstādes,

Jaunākā latviešu tēlotāja māksla ļoti daudz cieš no tā, ka nav piemērotas, plašākai mākslinieku saimei pieejamas izstāžu telpas. Izņemot pils. mākslas muzeju, Rīgā nav citas izstādēm piemērotas telpas. Un šis pāris istabiņas, kur ne domāt nevar ietilpināt visas notiekošās izstādes, pieejamas tikai redzamu organizāciju locekļiem; kamēr atsevišķiem māksliniekiem, un sevišķi jauniem, kam vēl sabiedrība jāieka, tas vēl ir tāls sapnis. Tā nu jaunajiem mākslas pionieriem cits nekā neatliek, kā savas gaitas uz-

sākt «pagrabu gaismā» vecu kafējnicu vai veikalu telpās. Ja kādam pēc gadiem arī izdodas no šī mīkriņļa izkļūt, tad daudzi tur arī paliek neredzēti un plašākai sabiedrībai sveši. Un viņu māksla tad ir kā pagrabā stādās, kas audzis tumsā un bez siltuma. Māksliniekiem nepieciešams sabiedrības tuvums, viņš var augt tikai tās ierosmes un atsaucības siltumā.

Ļoti apsvēicama parādība ir izstādīt mākslinieka darbnīcā, tas ir, varbūt, visideālākais mākslas darba izstādīšanas veids. Te

pelēkā plīvura. Uz brīdi tās aizklāj arī tikko skatītās ainavas tālumā, lai pēc tam atkal rādītu vēl pilnīgākas, vēl krāsnākas. Likumotā taciņa pēkšņi iziet stāvās kraujas malā; zemu lejā saskatāmi noietā ceļa posmi; vietas, kas vēl nesēn līkās stāvam tik augstu. Ezeri un pilsētīņas šķiet nogrimušas vēl dziļāk; bet baltie, sniegotie milzeņi ir jau tuvāk. Kāpjot vēl augstāk, atveras jauni, plašāki skati. Jau ir sasniegta augšējā mežu robeža, visapkārt vairs tikai klintis un sniegs; bet meži un ezeri no augšas šķiet vēl burvīgāki. Pārredzama ir gandrīz visa Augšengadina ar visiem tās daudzajiem ezeriem un ezerīņiem, kūrvietām un pilsētīņām. 1800 metrus virs jūras līmeņa stāvošā Engadinas pilsēta un ezeri ir kautkur tālu lejā.

Ir tik labi lielajā kalnu skaistumā, un par noteicēju kļūst viena doma — iet vēl tālāk, sasniegt pašas augstākās galotnes. Te gars ir brīvs no visa tā, kas tur lejā; viņš jūtas atbrīvots no zemes važām, viņš te ir tirā skaistuma pasaulē. Vissmeldzošākās sāpes, rūpes, bailes, te kļūst un zūd kā migla rīta saulē; kalnu gars tās atbīda kaut kur prom, tās šķiet nenozīmīgas un tālas, tikpat tālas kā zemes dzīve tur lejā.

Maza taciņa gar stāvam akmeņainām klinšu nogāzēm ved arvienu uz augšu. Bet tālākā iešana drīz kļūst neiespējama pārāk dziļā sniega dēļ. Bez ceļa iet pa šādu sniegu ir bīstami, jo tas vietām ļoti irdens un pārklāj bedres un nokāres. Jūnijā šeit vēl pārāk agrs pavasars, lai bez pavadona un atiecīga apbruņojuma izdarītu augstākus kāpienus. Tikai jūlijā šis, 2000—3000 m augstajā joslā stāvošais, sniegs nokūst un tad vieglāk iespējams sasniegt mūžīgā sniega un ledus rajonus.

St. Moricas apkārtnē nav vienīgā skaistā vieta Engadinā. Ne mazāk jauki ir kāpieni no Pontresinas, piem., uz Munt della Beschu, kas sasniedzams bez pavadona. Ceļš augšup ir gān stāvs, bet to veic nemanot un ar prieku. Skatam atveras arvienu jaunās, plašākās ainavas. Iespaidu pieaugums pilnīgi apēno nogurumu. Šī kāpšana kalnā ir līdzīga darba priekam, kur sasniegums un izredzes vairo enerģiju, kur pats darbs ir baudījums un grūtības nemanāmas. Ceļš lejup turpretim ir gan fiziski vieglāks, bet gars vairs nejut pacelšanās prieku. Katru kalnu kāpējs atstāj ar skumjām, ar

visvieglāk panākt telpas un mākslas darbu labu saskaņu. Labai izstāžu telpai tāpat kā labai mūzikas zālei jābūt ar labu «akustiku».

Bet starp latviešu māksliniekiem ir tikai nedaudzi, kas var šo priekšrocību izmantot. Pie pēdējiem pieder arī Varlavāns. Viņa izstāde, kas citos apstākļos varētu būt pilnīgi neredzama, tagad liek sevi atzīmēt.

V. glezniecībai raksturīgs drusku vienmuļš, zaļpelēks tonis un ļoti acīs duļās «nepabeigta glezniecība». Iespaidis tāds, ka visi darbi ir mazāk vai vairāk uzmetumi, tehniski pilnīgi nenobeigti. Varlavānam nav lielas, izdomātas kompozīcijas; visi darbi sīkas, liriskas epizodes, kā klusa elegija vienmuļa un pelēka. Varlavānam var pārmest daudzas tehniskas nepilnības, formas un ierosmes trūkumu, nenoteiktību, un tomēr pēdējā ir taisni tā, kuņ saskatāma reizēm visa viņa glezniecības vērtība, vienkārša, patiesa dvēsele, ko nevar dažreiz ielikt grandiozi izdomātā kompozīcijā.

Vienlaikus ar Varlavāna izstādi pils. mākslas muzejā sarīkota Kondrata piemiņas izstāde. Interesanti salīdzināt abas izstādes. Kondrats uzverē pilnīgs pretstats V. Kondratu vada optiska uztvere, viņš ļoti prot notvērt katrai dienas stundai raksturīgu krāsu gammu un apgaismojumu, panākot lielu krāsu skālu dažādību. Un tomēr darbi visumā ir nospiedoši vienādi. Tas tāpēc, ka Kondrats nav rādījis pasauli kā viņš viens to redz, bet kā to redz, raudzīdamies no zināma standartizēta pasaules uzskata (impresionisma). Viņa rādītā pasaule ir mūsu ikdienas apkārtnē, skatīta objektīvi, un te ir Kondrats un visa impresionisma vienpusīgi saprasts sekums. Aiz veikla gleznotāja mēs nejutām personību.

Bet māksla taisni tur ir spēcīga, kur tā paliek subjektīva.

Gleznotājs Kondrats spēcīgāks par mākslinieku un personību Kondratu.

K. Danne.

Ivandes Kaijas godināšanu

bija sarīkojusi Latvijas preses biedrība 26. nov. «Brīvās Zemes» zālē, atcerēdamies viņas literārās darbības sākumu priekš 25 gadiem. Referente P. Jēgere-Freimane atzīmē jubilejas neparasto atklātību, ar kādu tā atsedz lietas, nīzdama sabiedrības konvencionālos melus un atsvabināda mīlestību no grēcīguma sloga. Problēma viņai ir pirmā vietā, viela pāraug veidotāju un neļaujas ietverties kompozīcijas un stila formās. Kritika tāpēc viņas neatzina, bet lasītāji sašūta vai jūsmoja, jo aizkustināta bija pati dzīves serde, kas ir svarīgāk nekā aistēta prieks par nevainojamu formu. Rakstnieci nodarbina problēma par vīrietiskā un sievietiskā elementa iedarbību un attiecībām kultūras ceļā. Romānā «Sfinksas» viņa runā par latviešu inteliģences atgriešanos pie zemes.

Latvijas valsts tapšanas laikā Ivande Kaija kvēlā patriotismā top par visaktīvāko sievieti — sabiedrisko darbinieci, žurnālisti, publicisti. Viņa ir klāt visur, kur ko svarīgu strādā. Divi gadi valsts darbā salauza viņas trauslo veselību. Savu upuri viņa ir nesusi dzīves skaidrošanai un izdaiļošanai.

L.—a.

L. univ. vec. doc. Luijs Mišels Zonvals miris Parīzē 3. g. 11. novembrī. Viņš dzimis 1902. g. 9. jūl. Sarlevillā Francijā, studējis valodniecību un no 1927. g. bija romāņu filoloģijas docents mūsu universitātē. Bez tam doc. Zonvals lasīja Parīzes universitātē latviešu valodu. Viņš tulkojis arī latviešu mītoloģiskās tautas dziesmas franču valodā.

Dr. chem. Br. Jirģensons.

Piecas dienas Engadinā.

No Cūriches ātrvilciens ved gar plašā, pilsētīņu, miestu un vasarnīču nosētā Cūriches ezera un stāvās klintīs ieslēgtā Valienas ezera krastiem un Kūru. Tur pārkāpj mazos šaursliežu ceļa vagonos, kas novedīs pie gala mērķa. Albulas ceļš, kas savieno Kūru ar St. Moricu un Pontresinu, ir nevien viens no skaistākajiem, bet arī tehniskā izveduma ziņā interesantākajiem pasaulē. Lidz Turizai ceļotājs vēl redz parastos zemju skatus, bet tad nāk vietas, kas uzmanību neatvairāmi tur pie vagona loga un liek sirdij straujiņā pukstēt. Metot vairākus likumus, ceļš paceļas augstāk un ievirzās stāvajā Šinas gravā. To iežogo vairākus simts metru augstas klinšu sienas, un ceļš ir it kā pielipināts pie tām. Apaugsās klinšu pārkares šķēļ tunelī; tiem bieži seko augsti viadukti, tilti. Dziļi, dziļi lejā nesavus putojošos ūdeņus Albulas. Ceļš vēl kāpj arvienu augstāk un augstāk. Kalnu dabas krāšņums te sasniedz savu augstāko pakāpi. Tikai pārāk ātri viss paslīd garām. Pārāk ātri jāšķīrās no tikko apbrīnotā skaistuma. Vēl viena aina nav aptverta un izsmelta, kad tai jau seko otra, burvīgāka.

Solisā esam jau 850 metrus virs jūras līmeņa. Grava šeit kļūst plašāka, arī Albulas apakšā kļūst par platu upi; bet drīz ievērojam, ka tas cilvēku roku darbs: upes ūdeņus aiztur milzu dambis, lai tos virzītu caur turbinām un saistītu to spēku. Lai tiktu pāri Engadinas Alpiem, mums vēl jāpaceļas veselus 1000 metrus. 35 kilometrus garā ceļā šo augstumu pārvar ar neskaitāmu likumu un cilpu palīdzību. Pie Bergūnas esam jau 1380 metrus virs jūras līmeņa un te sākas tehniskā ziņā visinteresantākais ceļa posms: jāsasniedz ir 500 metrus augstāk stāvošā Preda, kuņas attālums gaisa līnijā ir tikai 4 kilometri. Vajadzīgā slīpuma sasniegšanai ceļu pagarina: tas met likumus

un cilpas virs- un pazemē. Starp Bergūnu un Predu atrodas pieci cilpu tuncēji, daudzi viadukti un galerijas.

Predā gaisa jau manāmi vēsāks. Mēs esam pienākuši klāt Alpu mugurai; tās sniegotās virsotnes nu jau ir ļoti tuvu. Vasaras pirmos mēnešos vēl nenokusušais sniegs ziemeļu nogāzēs te ar roku sasniedzams. Bet mūžīgā sniega un ledus lauki vēl tālu. Pie tiem Albulas dzelzceļš mūs neved. Tālāk Alpu sienu jau tik stāva un augsta, ka gar to būvēt ceļu vairs neatmaksājas. Tādēļ ceļš ir vilkts Alpu galvenai grēdai cauri: pa gandrīz 6 kilom. garo Albulas tuneli 8 minūšu laikā nokļūstam jau tieši Augš-Engadinā un drīz sasniedzam gala mērķi — St. Moricu.

St. Morica līdzīgi daudzām citām ievērojamām Šveices kūrvietām, sastāv galvenā kārtā no elegantiem viesnīcām un panzījām. Vasaras sezona sākas tikai jūlijā, un tādēļ jūnijā viss šeit kluss. Bet taisni klusums piedod šai kalnu pilsētīnai sevišķu noskaņu. Tā nav parastā, dunošā ielejas pilsēta, tajā nav manāma kultūras steiga. Kā seno teiku pilsēta tā met savu attēlu klusajā, sniegotā kalnu un tumšo mežu ieslēgtajā ezera spoguļā.

Visskaistākais ir rīts. Jau agri pirms saules lēkta jāiziet no mājām, jāsasniedz 300 metrus augstāk stāvošais Hanenezers. Uzlecošā saule un kalni nu veido neatdāriamu un neapbrīnāmu krāsu simfoniju. Horizontu ieslēdzējas baltās galotnes agrajā rīta saulē mirdz sārtois un spožbaltois toņos. Tiem pieskaņojas koši zilās debesis un pelēkbrūnās klintis. Lejā, mežu un ezeru ieslēgti dus tumšzili, gandrīz melni kļūst līmeņi. Ceļš iet pa skuju mežiem noaugušo kalna nogāzi. It kā noslēpumu un brīnumu pilni ir šie Engadinas meži. Uz akmeņainām klintīm augošo koku stumbri reti izdevušies taisni; pa lielākaj daļai tie saliekti divainos likumos. Saknēm nereti jātaisā tāji ceļojumi, lai atrastu zemi. Gan slīdāmās gaisā, gan tīdāmās gar granīta blūkiem, tā; veido brīnišķas ainas. Izgāzušies celmi kā milzu pūķi slīn gaisā savas garās rokas. Vienmēr sirmi ir šie koki; kā milzu bārdas arī no zara uz zaru, sedzot visu zem sava

parastām šķīršanās skumjām. Un jo lielāks un skaistāks bijis brīdis, jo lielākas arī šīs skumjas, jo skaidrāk kļūst redzams, cik maz esam: spēji ko īsti satvert un uzglabāt. Kas gan ir spējis atmiņas tēlos atveidot lielo kalnu skaistumu? Glezna var radīt tikai mazu nojautu par to. Daudzi lieli gleznotāji ir centušies atveidot šo brīnišķo kalnu pasauli, bet tie, kas visvairāk ir mīļojuši kalnus, vienmēr paši atzinušies, ka viņu darbi ir tikai bāli īstenības attēli. Slave-nais Engadinas gleznotājs Segantini, jūdams nāves tuvošanās, kāpa Munt Bescha kalnā, lai tur atvadītos no tā, kas tam dzīvē vistuvāks. Viņš tur mira kalnu skaistuma pasaulē, apliecinādamis savu piederību pie tās.

No 2733 metrus augstās Munt della Bescha virsotnes labi pārredzama visa Berninas milzeņu grupa ar tās mūžīgiem sniegiem un šļūdoniem. Arī Munt della Bescha virsotnē vēl sniegs; sevišķi ziemeļu un austrumu puses klāj veseli sniega lauki; tiem pāri paceļas tikai dažus kilometrus attālāk stāvošie, mūžīgā sniega un ledus klātais Pic Murails un Pic Vadrets. Rietrumu virzienā Munt della Bescha stāvus nokrīt lejā; kaut kur dziļi apakšā tur guļ Pontresina, St. Morica. Taisni pretim dienvidus pusē tālumā redzama visa Rosegas ieleja ar tajā nogrimstošiem Rosegas un Cirvas šļūdoniem. Brīnišķas šeit augšā ir skaidrās debesis, sevišķi skatoties no apakšas gar sniega laukiem klāto kalna nogāzi uz augšu. Tumšā debesu zilgme ir tik koši spilgta, ka skats nevar atrauties no tās. Tā iedēdz nekād nerimstošas ilgas atkal būt kalnu vientulībā, to izjust vēl pilnīgāk un dziļāk. Kas reiz ir dzirdējis šo kalnu gara aicinājumu, tas vienmēr jutīs tieksmi būt viņa zilajā kalnu klusumā.

Mūžīgi sniegi un šļūdoņi ne katrreiz stāv 3000 metrus virs jūras līmeņa. Dažreiz šļūdonis noslīd visai zemu ielejā un ir ļoti viegli pieejams. Viens tāds ir Morteračs, kas atrodas tikai 6 kilometrus no Pontresinas. Pie tā ved vairāki labi kājceļi un tas kultivēts pat tiktālu, ka par 1 franka samaksu var ieiet šļūdoņa ledū izcirstā alā. Šļūdoņa lejas daļa («mēle») tomēr skaistuma ziņā rada vilšanās — tas nav mirdzošs ledus lauks, bet pelēka, smilšu un akmeņu klāta masa. Tikai ejot gar tā malu aug-

Kas pārvalda pasauli.

Finanču kapitāls, kas tagad koncentrēties nedaudzu rokās, ir tas, kas noteic un pārvalda visas pasaules saimniecību, bet pārvalda to tās, kas, ka miljoniem cilvēku iet bojā trūkuma dēļ, bagātības tiek nelietderīgi iznīcinātas, darbi te rit drudzainā steigā, te atkal pavīsum apstājas, tautas un valstis sašķēlas naidīgās grupās un sāk cita citu iznīcināt. Bet finanču kapitāls tai pašā laikā turpina koncentrēties un augt un līdz ar to aug arī tā vara, kuras priekšā jālokas kā karāvaldību kronētām, tā republiku (arī padomju un fašistu) nekronētām tautu vadību galvām.

Zīmīgu rakstu šai virzienā ievietojis ievērojamais angļu tautsaimnieciskais žurnāls «The Economist» —

«Viņi».

Kādu ievērojamu personu, kas nesen bija tikusi apbalvota, apsveica kāds draugs:

«Jūs jau sen bijāt izpelnījušies šo atzinību.» —

«Man jāatzīstas, ka jau pirms trim gadiem viņi man teica...»

«Atvainojiet», pārtrauca draugs, «bet, kas ir šie «viņi»?»

Atbildes nebija.

«Man gribētos, ka Jūs to pateiktu», sacīja draugs. «Es bieži dzirdu runājam par VIŅIEM un par to, ka VIŅI dara, un esmu nācis pie atziņas, ka es zinu, kas par mums valda, ja tikai man izdotos izdibināt, kas ir šie VIŅI».

Kas valda par mums?

Kad mēs bijām vēl pavisam jauni, tad mēs iedomājāmies, ka tas ir karālis, kas sēž uz troņa ar kroni galvā. Vēlāk mēs sapratām, ka tie ir bijušie maza bērna maldī un ka patiesībā par mums valda ministru prezidents, vai ministru kabinets, vai parlaments.

Laiks gāja uz priekšu un mums bija jāatzīstas, ka tie ir bijušie jauneklā maldī — par mums valda ierēdņu armija (Civil service) — šie birokrāti. Vēl pagāja kāds laiks un, vairojoties dzīves gudrībai, mums atklājās, ka arī tie ir bijuši tikai jau pieauguša cilvēka maldī. Mēs neticām vairs, ka par mums valdītu viens vai otrs vīrs, vai cits kāds satversmes elements.

Varu, kas stāv aiz valdības, aiz ierēdņu aparāta un jo sevišķi aiz sabiedriskas domas, ir anonīma, netverama, gandrīz nepārvarams spēks, par kuru gandrīz arvien runā trešajā personā daudzskaitli un kas ierindoja satversmes nerakstītajos likumos ar vārdiņu VIŅI.

R. Kiplings (Rudyard Kipling) sarakstījis mazu stāstiņu ar nosaukumu «VIŅI». Tur kādā dārzā darbojas mirušo bērnu dvēseles, kas ļoti grūti tveramas. Tomēr to klātbūti var manīt, ja zina, kā un kur tās jāmeklē.

VIŅI, kas par mums valda, nav, varbūt, tik immateriālas būtes, kā tās, kas spokojas Kiplinga dārzā, bet VIŅI ne mazāk veikli prot apslēpties un VIŅUS tik pat grūti atklāt.

Lai gan šad un tad kādas pārskatīšanās vai neizdošanās dēļ VIŅI tiek ierauti dienas gaismā, tomēr novērotājam ir jau jāpazīst laba tiesa VIŅU metožu un darbības paņēmieni, lai varētu sākt izprast VIŅU roku darbu. Sabiedriskas atklātības laikmetā VIŅI necenšas spīdēt ar savu personisko uzstāšanos. Valdības iestāžu mājīgos kabinetos VIŅU argumenti būs tādi, kas pārliecina un noteic, bet parasti VIŅI netur programmu runas un vairāk cenšas iedvesmot un pārvaldīt citu personu runas dāvanas, nekā tieši darīt zināmus savus ieskatus plašākai sabiedrībai. VIŅIEM patīk nokārtot savas darīšanas ar trešo personu starpniecību, paliekot paši «nezināmo rīkotāju» lomā.

Bet ar visu VIŅU klusēšanu un neizdošanos, nav nevienas runas un valodas, kurā nebūtu sadzirdama VIŅU balss. Šo balsi dzird parlamenta likumu noteiktos formulējumos; vecāku valsts vīru garajos periodos; politiķu un cīnītāju izmeklētos izteicienos; lielu patriotu skauņīgos aicinājumos; trēdžūniņu strādnieku vadību skarbos pārmetumos; vietējo kinematografu runājamo mašīnu valodā. Nevieno no šiem līdzekļiem VIŅI savā visuvarībā nesmādē. Bet reti, kad Jums būs atlauts sadzirdēt Jēkaba balsi Ezava runā.

Laiku pa laikam kāds Pauls Prijs, kas izgājis uz apslēptu interešu medībām, sacel troksni un sagādā VIŅIEM zināmas nepatīkšanas un, — ja viņam ir bijusi sevišķi sekmīga medību diena, — tad viņš izvelk kādu no VIŅIEM dienas gaismā visā

pilnībā. Ne bieži izdodas Paulam Prijam panākt savu apsūdzību un kritikas publicēšanu, tomēr dažreiz tas notiek. Tādos gadījumos Džonam Bulam uz īsu britiņu atklājas, ka VIŅI liek ražot apbrīnojamos čaudzumos kādu mantu, kas noder vienīgi kādas citas mantas ražošanai, un ka šo mantu var pārdot vienīgi tad, kad Džons Buls piemaksā no savas kabatas 1 £ pie katras 1 £ par kuru šo mantu pārdod.

Džons Buls saskata, bet pārāk ātri aizmirst, ka VIŅI rīkojas ļoti veikli (asprātīgi) un saņem krietnus procentus, ko viņš samaksā VIŅIEM par labu.

Dažreiz atkal — un tas sagādā vēl lielākas nepatīkšanas — kāds ziņkārīgs jankis (Yankee) sāk rakņāties un jautā, kā un kur VIŅI pārdodot savus lielgabalus un granātas, kā VIŅI radot pānikas un kā VIŅI uzspriest atbrūšanās konferencēs un kas tās par pasacīnām, ko VIŅistāsta presei un kāda ir VIŅU ietekme tā saucamajā tiesību sektorā (Right Quarter). Ja tādas lietas atgādās, tad VIŅI paši ir spiesti kustēties un rūpēties par to, lai tiesību sektorā rastos migla, kas apslēptu no cilvēku acīm un domām VIŅU pagātnes un nākotnes soļus.

Dažreiz atkal — un tas laikam ir visvairāk nepatīkams — VIŅU pašu starpā izceļas nesaskaņas un VIŅI atklāti apsūdz viens otru negodīgumā. Tad jums rodas izdevība dzirdēt, kā viens otru apvaino nepareizā rīcībā.

Tad noskaidrojās, ka soli un līdzekļi, kas domāti visu VIŅU labklājības nodrošināšanai, ir tikusi izmantoti pārmērīgi par labu vienam VIŅAM un ar to citiem sagādāti zaudējumi. Bet ar gudru, pārāk gudru ziņu VIŅI izvairās no atklātiem strīdiem.

VIŅI ir cilvēki ar veselīgu saprātu (Common sense) un tāpēc VIŅI saprot, ka ja viens no VIŅIEM ir pārāk strauji sacēlis savas cenas un ar to radījis traucējumus citiem VIŅIEM, tad ir daudz labāk nokārtot šo pārpratumu savā starpā klusībā, nekā sabiedrības priekšā, jo tadā gadījumā sabiedrības smadzenēs varētu rasties nevēlams noskaņojums.

Katram jāizlasa!

Morgāns pasaules nekronētais karalis

Grāmata atklāj finanču kapitāla varas noslēpumu

Izdev. Tautsaimniecības pētīšanas biedrība

Generālkomisijā Latvijas skolot. kooperatīvā, Rīgā, Tērbatas ielā

Bet visam taču jānorisinās tikai VIŅU starpā un ar savstarpēju atbalstu, pacietību un pieklājīgu noklusēšanu. Viens krauklis otram krauklim acis neknābj. Šis pārliecinošais arguments arvien uz VIŅIEM runās un mazas nepatīkšanas, ko kāds no VIŅIEM kļūdoties sagādājis, būs aizmirstas, piedotas un vairs neatkārtosies.

Pēdējie četri gadi VIŅIEM ir bijuši spīdoši. Šis laiks ar savām mūļām, kontingentiem, tirdzniecības regulēšanas komisijām un subsidiām VIŅU intereses arvien vairāk un vairāk ir nostiprinājis, un (un tas ir tas jaukāmais!) VIŅIEM ir pamats domāt, ka VIŅU rokās būs groži arī nākotnē.

Vajadzīgās personas ausis VIŅI čukstēs: «Var jau būt, ka sabiedrība dārgi samaksā par mūsu precēm un ka mūsu godīgums, kā jūs sakāt, «saimnieciski pavisam neattaisnojams», bet jūs nedrīkstiet laut mums panīkt! Ir taisnība, ka komisija, ko jūs tik nevajadzīgi iecēlāt apstākļu izmeklēšanai, ir devusi par mums nelabvēlīgu atsauksmi, bet jūs nedrīkstiet sekot šīs komisijas ieteikumam! Ja jūs to darīsiet, mēs slēsim savas fabrikas, un tad cietīs mūsu strādnieki un mūsu akciju turētāji. Bet jūs neaizmirstiet, ka mūsu strādniekiem un mūsu akciju turētājiem (mēs, protams, runājam par tiem mūsu akciju turētājiem, kas ir Anglijas pilsoņi) ir balsošanas tiesības. Tāpēc esiet prātīgi! Ejiet un tagad runājiet vienu savu lielisko, spīdošo runu un pierādiet, ka mūļas vienā un tai pašā laikā pacel cenas ražotājam un pazemina tās patērētājam! Pārējo atstājiet mūsu ziņā!»

— Kristofors Devsons, angļu rakstnieks, sarakstījis kristiānisma vēsturi, vadoties no kultūras attīstības viedokļa.

— Parīzes izdevniecība Denoel un Steele sākusī izdot biogrāfiju seriju, par mūsu laikmeta slavenākajiem vīriem. Musolini biogrāfiju raksta E. Marsans, Staļina — Maksimiliāns Gotjē, Abesinijas ķeizaru ķeizara — Pols Zilsons.

— Zils Romēns publicējis sociāla un oikonomiska rakstura darbu «Lai pie vārtiem», kur pierāda, ka tagadējā krīzē vainojama vienīgi cilvēku neuzņēmība un zināšanu trūkums.

— Funks Brentano, franču revolūcijas vēsturnieks, sarakstījis monogrāfiju par Trojas Helēnu.

— Pāters Zilē publicējis pētījumu par Polu Valeri un metafiziku. Grāmatai priekšvārdu devis Pols Valerī. Priekšvārds oriģināls ar to, ka Valerī tur paziņo ka nav vienis prātis ar Zilē spriedumiem.

— Par Lielbritānijas imperijas rāžanos un ekspansiju raksta Johannes Stois. Autors tagadējās Anglijas politikā saskata Romas valsts ideju mantinieci un darbu turpinātāju.

Piecas dienas Engadinā.

(Sākums ceturtd. lpp.)

stāk, skats atkal pamazām atbrīvojas no zemes netīrumiem, ledus kļūst tirāks un zilāks, klintis mazāk nostāigātas. Nonākot līdz Bovalbūdām, šļūdonis redzams no augšas visā pilnībā. Ledus masas augšā veido visdīvainākā veida sablīvējumus: stabus, šķautnes, vārtus. Ledus te koši zils un skaidrs. Tālāk lejā ledus jūra jau mierīgāka un tās mirdzums nav tik košs. Viscaur redzamas dziļas plaisas, ko bieži klāj sniegs, un kas prasa vienmēr tik daudzū tūristu dzīvības. Plaisas dziļums nereti sasniedz vairākus simtus metrus un kas tur iekrīt, to glābt ir tikpat kā neiespējami. Līdzās kalnu paradīzē glūn elle. Kas grib gūt lielāko skaistumu, tam jābūt gatavam riskēt ar visu.

Bovalbūdas ir punkts, kur tūristi pārņēšņo, lai agrā rītā veiktu beidzamo posmu — sasniegtu kādu Berninas grupas milzeņu virsotni. Pretim dienvidus un austrumu pusē pacelas Kambrenas, Cupo, Argienta un varenie Pic Palū masīvi, kas līdz ar to ir Šveices un Itālijas robežstabi. Dienvidrietumos sedz Bovals, Morteračs un Pic Bernina, kas ir šajā Alpu grupā augstākā virsotne 4055 metri virs jūras līmeņa*). Sniegotie kalni un šļūdoni sedz visu apvārksni. Tos reizēm aizklāj mākoņu kārtas, lai pēc tam atkal rādītu visā spožumā. Pret ziļām debesīm saulē mirdzošo sniegu baltums šķiet tagad vēl spilgtāks. Bet mākoņi drīz kļūst tumšāki un zemāki. Vispirms tos pazūd tālās, augstās virsotnes, pēc tam arī tuvākas. Sāk līt un jāmeklē pajumti. Tapat zem milzīga, uz sāniem savēlušos akmeņa ir itin sauss. Jāgaida. Bet lietus nepāriet un ir jau labi vēla pēcpusdienā. Tādēļ, neievērojot sliktu laiku, jāgriežas atpakaļ. Tikko

manāma tāciņa ved gar stāvu klinšu sienu lejup. Lejā ir bezdibens, bet tāciņa tagad nolijusi, un uz mitrā sniega kļūst akmeņiem kāja viegli slīd. Katrs solis prasa vislielāko uzmanību. Mazākai izklaidībai šeit var būt visjaunākās sekas, un, kad beidzot bīstamākās vietas ir garām, var atkal vieglāk uzelpot. Tagad ir saprotams, kā izskaidrot nelaimes gadījumus samērā maz bīstamās vietās. Nelaimes upuri pa lielākaļ daļai ir bravurīgi jaunieši ārzemnieki, kas iet kalnos pirmo reizi. Rutinētais šveicietis arī šādās vietās spēr soli ar apdomu. Viņš pazīst kalnu gara varu, prot to cienīt un pareizi novērtēt...

No Morterača nav tālu līdz skaistajam Alprīmam. Elektriskais Berninas dzelzceļš gar krācošām kalnu upēm, kritumiem un jūnijā vēl pa daļai aizsalušiem ezeriem ātri noved turp. Pie Bianco ezera dzelzceļš sasniedz savu maksimālo augstumu, t. i. 2265 metrus virs jūras līmeņa, kas līdz ar to ir lielākais gludsliežu ceļa augstums Eiropā. Līdzās baltajiem Bianco ūdeņiem atrodas mazais Nero ezers, kura ūdens ezera dibena īpatnību dēļ ir gluži melns. Starp abiem ezeriem atrodas tekošo ūdeņu robeža: no Nero ezera plūstošais ūdens ietiek Innā. Donāvā un Melnajā jūrā, bet Bianco atdod savu pienaino šļūdoņa ūdeni Adai, Po un Adriatijas jūrai.

Zemi pa lielākaļ daļai vēl klāj sniegs. Vietām tas saputināts veselos kalnos, kas sedz arī Berninas šoseju un padara to nelietojamu. Arī dzelzceļš būtu zem sniega segas, ja to nesargātu dažādas mākslīgas ierīces. Lauku skati atgādina ziemeļu tundru. Cilvēku mitekļi sastopami reti. Bet tukšsānīnie lauki tomēr nav izmiruši. Izejot tur rīta agrumā, mūs apsveic ar savām putnu svilpieniem līdzīgām skaņām murmeļi. Šo interesanto dzīvnieku tur ir milzīgs daudzums un tie ir vienīgi vēl neizskautie, īpatnējās Alpu faunas pārstāvji. Uzmanīgi un veikli tie izvairās no cilvēka, momentāni pazūdot savās alās. Tās viņi nebaidās rakt pat zem dzelceļa slīdēm, gudri nojaušot, ka tie ir drošība.

Alprīms ir viens no izcilākajiem punktiem

Šveicē. Nonākot turp no ziemeļu puses, atklājas pārsteidzošs skats: tikai šeit ir redzams, kādā milzīgā augstumā stāv Engadīna ar visiem tās kalniem, ezeriem un pilsētām. Alprīms ir stāvas kalna nogāzes malā: Engadīnas augstiene šeit pēkšņi nokrīt lejā pa veseliem 400 metriem. Zem kājām redzams Kavalia miests, kas atrodas it kā uz milzīgas klinšu pakāpes. Vēl vienu milzu soli — 700 metrus — zemāk tālumā mirdz zilie Poskijavo ezera ūdeņi. Pretim, pa labi, stāvas lejā ieslīd Pali šļūdonis, no kura «mēles» iztek neskaitāmi strauti un upītes. Līdzīgi sidrabotām svītrām tās krīt arī no citām, mežu apaugušām klinšu sienām, kas paceļas pretim kreisajā un labajā pusē. Drīz skats uzver arī vēl citus detaļus: tālu lejā dzelceļa slīdes; to likumi redzami ceļraujas kreisajā, te labajā pusē, gan augstāk, gan zemāk. Un lietas gandrīz neticami, ka tas varētu būt mūsu Berninas ceļa turpinājums. Bet drīz jāpārliecīnās, ka tas tiešām ir tā. No Alprīma pietātnes atejošais vilciens pēkšņi kaut kur kalna nogāzē pazūd, pēc brīža tas parādās ceļa likumā pretim Pali šļūdonim un atkal pazūd tunelī; nepaieit ilgs laiks, kad vagonu rinda pazib nogāzes otrā pusē un drīz mūsu novērošanas objekts jau stāv lejā Kavalias pietātnē. Liekas, ka šajā vietā dabas krāšņums sacenšos ar tehnikas gudrību un varu un grūti teikt, kas šai sacensībā paliek uzvarētājs.

Vērojama šeit arī vēl cita veida sacensība: cilvēka cīņa ar dabu. Cilvēkam šeit pastāvīgi jābūt «kaujas gatavībā», tam jāzina, kā izsargāties no lavīnām, nogruvu mēm, plūdiem. Nav viegli šeit, kailajās klintīs arī sagādāt dzīvei nepieciešamo uzturu. Bet cilvēks uzvar, lēni bet noteikti viņš iet savā uzvaras gaitā uz priekšu. Viņš nevien atrod līdzekļus, kā izsargāties no dabas spēkiem, bet prot tos vēl kalpināt savā labā. Bianco ezera un Pali šļūdoņa ūdeņus viņš laiž caur turbinām, tā izmantojot vairāku simtu metru augsto kritumu spēku. Šis spēks dzen viņa satiksmes līdzekļus, fabrikas, dod tad gaisu un siltumu. Neskaitāmo kritumu un līmeņu diferencu dēļ Šveice ir īsta elektrības zeme. Līdzās

tēlona un tālgrāfa stiepuļēm viscaur pār kalniem un ielejām stiepjas uz masīvu dzelzs torņiem balstītie, resnie strāvas vadi. Gandrīz visi Šveices dzelzceļi ir elektroificēti, gandrīz visas mēchaniskās ierīces dzen elektriskā enerģija. Cilvēks ir uzvarējis, bet viņa uzvara nav vēl spilgti redzama; viņš arī necenšas to izrādīt. Dabas varenība ir savā būtībā tik lieliska, ka tehnikas iejaukšanās vēl nekādu redzamu kultivēšanas iespaidu nav atstājusi.

Nokāpjot Kavaliā ir vēl labāk redzams, cik milzīga un stāva ir siena, kur augšā pašā maliņā grūti saskatāmas Alprīma mājiņas. Kavalia ir gandrīz no visām pusēm cieši ieslēgta kalnos; tikai pret dienvidiem ir šaura sprauga, kur augstiene stāvas nokrīt dziļumā. 700 metrus zemāk ir plaša ieleja ar šķietami mikroskopiskām pilsētām un mīestiem, ūdens un ceļu svītrām. Arī šo skaisto, mežiem viscaur apaugušo krauju Berninas ceļš prot pārvarēt. Un šeit atkārtojas tā pate tehnikas meistarība, kas pie Alprīma. Piecas reizes mainot virzienu, ceļš, tīdamies gar kraujas sienām, noslid ielejā.

Lejā, Poskijavo pilsētiņā ir jau karsts, darzi un lauki zeļ visā krāšņumā. Mēs esam dienvidos, mēs esam ziemeļos apmainījuši pret vasaru. Un līdz ar siltajiem dienvidus vējiem mūsu ausi skaļ melodiskā itaļu valoda, ko runā šai ielejā.

Atkal agrs rīts. Mēs sakām ardievas skaistajai Engadīnai. Berninas vilciens mūs nes atpakaļ — pāri Alpiem uz ziemeļiem. Atkal mūžīgo sniegu un šļūdoņu ledi sūrti un apzīlinoši balti laistās rīta saulē; pelēkbrūnās klintīs un tumšzilās debesis ir tikpat košas kā vienmēr. Pazīstamas ainas viena pēc otras pazib un nogrimst nēbūtībā. Mēs vēl gribam tās skatīt, ciešāk uztvert un neizdzēsami iespiest atmiņā. Bet mēs zinām, ka tas neizdosies. Mēs atvadāmies no m.

*) Savādīe vietu nosaukumi, ko te lasām, pieder šveices romāņu valodai. Ši īpatnējā tautiņa apdzīvo Šveices dienvidaustrumu daļu un ir viena no mazākām Eiropā. Izrot vācu kultūras spiedienu, šī tauta ir uzglābājusī daudzās savas īpatnības līdz pat mūsu dienām. 43.000 lielajā romāņu tautā tagad ir pat diezgan plaša oriģinālīteratūra.

